

स्थानीय राजपत्र

बेसीशहर नगरपालिकाद्वारा प्रकाशित

खण्ड १, संख्या ६, ज्येष्ठ २९ गते, २०७५ साल

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन, २०७४ को दफा १०२ ले दिएको अधिकार प्रयोग गरी बेसीशहर नगर सभाले देहायको ऐन जारी गरेको छ।

भाग १

कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रण ऐन, २०७४

सभावाट स्वीकृत मिति : २०७४/१०/१५

प्रस्तावना :

नेपालको संविधानले सुनिस्चीत गरेको प्रत्येक नागरिकलाई कानून बमोजिम खाद्य सम्पन्नताको हकलाई टेवा पुऱ्याउने उदेश्यले संघ, प्रदेश नं. ४ र बेसीशहर नगरपालिका बिचको सहकारीता, सहअस्तित्व र समन्वयलाई प्रवर्द्धन गर्दै जनसहभागीता, उत्तरदायित्व, पारदर्शिता सुनिस्चीत गरी सुलभ, सक्षम र गणुस्तरीय कृषि सेवा प्रवाह गरी स्थानीय रैथाने वाली बिरुबाको संरक्षण गर्न, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा गर्न, कृषि पेसालाई सम्मानजनक बनाउदै

व्यवसायिकीकरण गर्न, वातावरण मैत्री तथा जलवायु परीवर्तन अनुकूलित खेती प्राणालीको बिकास गर्न र कृषि व्यवसायको माध्यमवाट स्थानीय रोजगारको सृजना गर्न वाञ्छनीय भएकोले नेपालको संविधानको धारा २२६ र स्थानीय सारकार सञ्चालन ऐन, २०७४को दफा ११ बमोजिम बेसीशहर नगरपालीका नगर सभाले यो ऐन बनाएको छ ।

परीच्छेद-१

प्रारम्भिक

१. संक्षिप्त नाम र प्रारम्भ : (१) यस ऐनको नाम “कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रण ऐन २०७४” रहने छ ।
(२) यो ऐन तुरुन्त लागु हुने छ ।
२. परिभाषा: बिषय वा प्रसङ्गले अर्को अर्थ नलागेमा यस ऐनमा,-
 - (क) “संविधान” भन्नाले नेपालको संविधान सम्झनु पर्दछ ।
 - (ख) “प्रदेश” भन्नाले प्रदेश नं. ४ सम्झनु पर्दछ ।
 - (ग) “कार्यपालीका” भन्नाले नगर कार्यपालिका सम्झनु पर्दछ ।
 - (घ)
 - (ङ) ““कृषि शाखा” भन्नाले नगरपालीकाको कृषि बिकास कार्यक्रम संचालन गर्ने शाखा सम्झनु पर्दछ ।

परिच्छेद-२

कृषि शाखाको व्यवस्था

३. कृषि शाखा गठन : (१)नगरपालिकाको सांगठानिक संरचनामा कृषि महाशाखा रहने छ । सो अन्तर्गत रहने गरि २ वटा सामुदायिक कृषि प्रसार सेवा तथा सुचना केन्द्रस्थापना गरिने छ । कृषि प्राथमिकता तथा कार्यालय बाट टाढा पर्ने वडाहरुमा कृषि प्राबिधिक राखिनेछ ।

(२) उप दफ (१) अनुसार गठित महाशाखा, केन्द्र तथा वादस्तारको को जनशक्तीको प्रक्षेपण महाशाखा प्रमुखको सिफारीसमा नगर कार्यपालीकाले गर्ने छ ।

(३) उपदफा (१) अनुसार गठीत महाशाखाले स्थानिय कृषकहरुको मागको आधार, प्रदेश तथा नेपाल सरकारको निर्देशन अनुसार कृषि प्रसार कार्यक्रम संचालन गर्ने छ ।

४. कार्यक्रम तर्जुमा : (१) शाखाले आवधिक, वार्षिक, रणनीतिगत विषय मध्यकालीन तथा दिर्घकालीन बिकास योजना मार्फतकृषकलाई सेवा पुऱ्याउने छ ।

(२) उप दफा (१) बमोजीम योजना वनाउदा नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारको नीति, लक्ष, उद्देश्य, समायसीमा र प्रक्रियासंग अनुकुलन हने गरी सुशासन, वातावरण, जलवायु परिवर्तन अनुकुलन, प्रांगारिक उत्पादन तथा सामजीक समाबेशीकरण जस्ता अन्तरसम्बन्धित बिषयलाई ध्यान दिने छ ।

(३) शाखाले उपदफा (१) बमोजिम कार्यक्रम तर्जुमा गर्दा देखाएका बिषयलाई प्राथमिकता दिने छ ।

(क) सम्मान मुलक कृषि पेशाको लागि सेवा मुलक कार्यक्रम

(ख) कृषि व्यवसायीकरणकोलागि अनुदान कार्यक्रम

(ग) कृषि बिकासकोलागि बिभिन्न सरोकारबाला निकायसंगको सहकार्य र समन्वय

(घ) जैबिक बिभिधता संरक्षणको लागि कृषि वस्तु तथा प्रविधिको सम्वर्धन

(ङ) कृषक र कृषि प्रविधिकको हौसलाको लागि पुरस्कार, प्रोत्साहन र वृद्धि बिकासको अवसर

(च) दिगो कृषि बिकासको लागि आर्थिक विश्लेषण र कृषि तथ्याडक व्यवस्थापन

(छ) कृषि उत्पादन वस्तु, बजारिकरण तथा खाध्यानको गुणस्तर नियन्त्रण तथा व्यवस्थापनको लागि नियमन

५. कार्यक्रम र बजेट खर्च गर्ने अक्तियारी : (१) प्रचलित कानून अनुसार कार्यक्रम बजेट खर्च गर्ने अक्तियार प्राप्त प्रमुख प्रशासकिय अधिकृतले कृषि प्रसारको व्यवस्थापन, सञ्चालन र नियन्त्रणको लागि बनेको कार्यक्रम बजेटको खर्च गर्ने व्यवस्था शाखा प्रमुखलाई दिईनेछ ।

(२) उप दफा (१) बमोजिम अक्तियारी प्राप्त भएको रकम स्विकृत बजेटको परीधी भित्र रही प्रचलीत कानून बमोजिम खर्च गर्ने , लेखा राख्ने वा राख्न लगाउने, लेखा परीक्षण गराउने, बेरूजु फछ्यौट गर्ने समेतको लेखा सम्बन्धी सम्पूर्ण उत्तरदाहित्व शाखा प्रमुखको हुने छ ।

परिच्छेद-३

कृषि शाखाले संचालन गर्ने मुख्य मुख्य कृषि प्रसार व्यवस्थापन ,
सञ्चालन र नियन्त्रण कार्यक्रम

६. सेवामुलक कार्यक्रम

- (१) नगरपालिका कृषि शाखाले नागरीकलाई कानून बमोजिम खाद्य सम्प्रभुताको हकलाई टेबा पुऱ्याउने उद्देश्यले नगरपालिकाको कार्यक्रम बजेटबाट निम्नानुसारको सेवामुलक कार्यक्रम संचालन गर्ने छ।
- (२) उप दफा (१)अनुसार संचालीत कार्यक्रममा कृषकको प्रत्येक्ष आर्थिक लगानी हुने छैन । तर कृषकले कार्यक्रम संचालनकोलागि भूमिको व्यवस्था, जनश्रमदान तथा कार्यक्रममा सहभागीता गर्नु पर्ने छ ।
- (३) उफा दफा (१) बमोजिमका कार्यक्रमको अतिरिक्त समयानुकुल संघ र प्रदेश सरकारको निर्देशन तथा नगर कार्यपालीकाले थप कार्यक्रम समावेस गर्न सक्ने छ ।

(क) खाद्य सुरक्षा प्रत्याभुती हने कृयाकलाप संचालन

(ख) कार्यक्रम संचालनको लागि कृषक संजाल, समूह गठन, पुर्नगठन, परिचालन र संचालन

(ग) कृषक तथा कृषि प्राविधिकको क्षमता अभिवृद्धि

(घ)कृषक समस्या पहिचान तथा समस्या समाधान

ड) जनचेतनात्मक कार्यक्रम

च)कृषिमेलाले प्रदर्शनी

छ)प्रविधि प्रदर्शन कार्यक्रम

ज)आकस्मिक बाली संरक्षण सेवा

- झ)राहत कार्यक्रम संचालन
- ञ)अभियानमूलक कार्यक्रम (फलफुल बगैचा व्यवस्थापन, उच्च मूल्य कृषि बस्तु उत्पादन)
- ट)कृषक पाठशाला संचालन
- ठ)शिविर संचालन (माटो परीक्षण, बाली उपचार)
- ड)माटो परिक्षण सेवा, भकारो सुधार तथा पशुमुत्र संकलन र प्रयोग, भर्मिकम्पोट तथा अन्य सुधारीएको कम्पोष्ट उत्पादन
- ढ) बीउ बाली निरीक्षण
- ण)कृषि प्राविधिक सेवा टेवा तथा प्रविधि प्रसार
- त)कृषि प्राविधिकहरुको उच्च शिक्षा अध्ययन
- थ)कृषि बजार सूचना सम्प्रेषण
- द)कृषि सम्बन्धि बीमा योजना कार्यान्वय
- ध) बिषादिको समुचित प्रयोग तथा व्यवस्थापन बारे सचेतना
- न) कृषकहरुको माग एवं स्थानिय आवश्यकता अनुसारको प्राविधिक परामर्श सेवा
- प) जलवायु मैत्री कृषि प्रविधिको बिकास तथा अनुसरण
- फ) कृषि कर्जा, बिमा लागयतका सेवा प्राप्तिको लागि सम्बन्धित निकायमा प्राविधिक सिफारीस
- ब) संघ, प्रदेश, र अन्य संस्थाबाट संचालनमा गर्ने कृषि सम्बन्धि आयोजना/परियोजना/ कृयाकलापहरुमा सहयोग
७. अनुदान कार्यक्रम
- (१) नगरपालीका भित्र कृषि व्यवसायिकिकरण र स्थानिय रोजगार श्रृजनाकोलागि निम्नानुसारको कार्यक्रम संचालन

- गर्न ईच्छुक कृषक, कृषक समूह, कृषि सहकारी र निजि कृषि फार्मलाई अनुदान उपलब्ध गराईने छ । लागत तथा उत्पादनको आधारमा अनुदान उपलब्ध गराईने छ ।
- (२) उफ दफा (१) बमोजिम संचालीत अनुदान कार्यक्रममा कार्यक्रमको औचित्यता अनुसार नगर कार्यपालीकाबाट कार्यबिधि बनाई अनुदान प्रतिशत निर्धारण र कार्यक्रम संचालन कार्यबिधि तयार गरिने छ ।
- (३) उफ दफा (१) बमोजिम अनुदान प्राप्त गर्न चाहने नगरपालिका कृषि शाखासंग करारनामा सम्झौता गर्नु पर्ने छ ।
- (४) उप दफा (३) बमोजिम करारनामा गरेका अनुदान ग्राहीले अनुदान रकम हिनामिना गरेमा उक्त अनुदान कार्यक्रममा संलग्न कृषकहरुबाट नगरपालिका संचित कोषमा जम्मा हुने गरी रकम फिर्ता गरीने छ ।
- (४) उप दफा (४) बमोजिम रकम फिर्ता नगरेमा प्रचलित नेपाल सरकारको कानून बमोजिम दण्ड सचाय हुने छ ।
- (क) कृषि उत्पादन सामग्रीहरु राससायनिक मल,प्रांगारीक मल,उन्नत बिउ बजन, बेर्ना खरीद
- (ख) तरकारी,फलफूल,पुष्प खेतीका लागि प्लाष्टीक घर वा ग्रीन हाउस निर्माणका लागि अवश्यक सामाग्री खरीद
- (ग)कृषि यान्त्रीकरण प्रवर्द्धनका लागि हाते ट्याक्टर, मिनी टिलर, थ्रेसर, कर्न सेलर लगायतका विभिन्न कृषि औजार खरीद

- (घ) मागको आधारमा प्रतिशपर्धात्मक कृषि उत्पादन
(ङ) कृषि उत्पादन सामग्रीहरूको लागि ढुवानी खरीद
- (च) वीउ भण्डार गृह, सेलार स्टोर, शुन्य शक्ति स्टोर, रस्टिक स्टोर, शित भण्डारण, सामुदायिक वीउ बैंक स्थापना, प्याक हाउस लागएत पोष्टहार्भेष्ट पूर्वाधार स्थापना, निर्माण, सुदृढिकरण लगायतका पूर्वाधार निर्माण
- (छ) कृषक समुह/सहाकारीलाई बीउ पूंजिकोष स्थापनाका
(ज) प्रांगारिक प्रमाणीकरणमा
(ट) कृषिवस्तु बिदेश निर्यात
(ठ) तरकारी, मलसलाबाली तथा फलफूल नर्सरी स्थापना तथा सुदृढिकरण
(ड) माछको लागि नर्सरी, पोखरी, ह्याचरी, रेस वे निर्माण तथा उपकरण खरीद
(ण) व्यवसायिक नमुना फलफूल बगैचा, अलैची बगान स्थापना
(त) मौरी तथा च्याउ व्यवसाय संचालनमा
- (थ) कृषि हाटबजार, संकलन केन्द्र, स्थानिय थोक बजार पूर्वाधार स्थापना तथा सुदृढिकरण
(द) सिचाईको लागि कुलो निर्माण तथा मर्मत सम्भार, लिफ्ट वा थोपा सिचाई, सिचाईको लागि पानी संकलन
(न) कृषि उत्पादन सामग्री खरीद
(प) गाईवस्तुको भकारो सुधार गरी गुणस्तरीय कम्पोट निर्माण
(फ) गड्यौले मल निर्माण

(ब) खाद्यान्न बाली, फलफुल, आलु, तरकारी, मसलाबालीको
उन्नत बीउ, बेनी उत्पादन

(भ) मैरी घर गोला उत्पादन तथा च्याउ बिउ उत्पादन

(म) प्लाष्टिक टनेल, भण्डारण सामाग्री तथा पोष्टहार्भेष्ट
उपकरणहरू तथा प्याकेजिङ्ग सामाग्रीहरू

(य) जैबिक तथा रसायनीक बिषादी उत्पादन तथा खरिद

(र) बिषादीको सुरक्षित प्रयोगको लागि आवश्यक औजार
उपकरणमा खरीद

लफलफुल बगैचा व्यवस्थापन तथा फलफुल हार्भेष्टिङ्ग सम्बन्धी
उपकरण खरिद

८ समन्वय र सहकार्य

(१) समायानुकुल र आवश्यकता अनुसार कृषि उत्पादन तथा
प्रविधि विकासको लागि निम्नानुसारका सरोकारवालाहरूसंग
कृषि शाखाले समन्वय र सहकार्य गर्ने छ ।

(२) उप दफा (१) बमोजीमको समन्वय र सहकार्यको
आवश्यकता परेमा करारनामा गर्ने सकिने छ ।

(३) उप दफा (२)को करारनामाको लागि नगर कार्यपालीकाबाट
कार्यबिधि स्विकृत गरिने छ ।

(क) कृषि उपज तथा उत्पादन सामाग्रीको बजार प्रवर्द्धनका लागि
कृषि बजार ब्यवस्थापन समिति बिकास

(ख) कृषक समूह/सहकारी/कृषक सञ्जाल/कृषि तथा पशुपंक्षी
बिकास समिति गठन तथा परिचालन मार्फत सम्बद्ध
निकायहरूसंग समन्वय र सहकार्य

- (ग) जिल्ला समन्वय समिति मार्फत सरोकारवाला निकायहरूसंग आवश्यक समन्वय र सहकार्य
- (घ) कृषक समूह/कृषि सहकारी, कृषि बिकास क्षेत्रमा सम्बद्ध गैर सरकारी संस्थाको समन्वय, व्यवस्थापन र नियमन
- (ङ) कृषक, कृषि प्राविधिक, कृषि शैक्षीक संस्था तथा कृषि अनुसन्धान निकायहरूसंग आवश्यक समन्वय र सहकार्य
- (च) कृषि योजना निर्माण तथा कार्यक्रम संचालनमा सहयोग पुर्याउने सरोकारवालाहरूसंग समन्वय र सहकार्य
- (छ) संघ, प्रदेश र गैर सरकारी संस्थाहरुबाट नगर भित्र संचालन हुने आयोजना/परियोजनाका कृषकलापहरुमा आवश्यक समन्वय र सहकार्य
९. संरक्षण र सम्वर्धन
- (१) स्थानीय कृषि जन्य जैविक बिविधताको संरक्षणका लागि निम्नानुसको कार्यक्रम संचालन हुने छ ।
- (२) उप दफा (२) अनुसारको कार्यक्रम संचालनको लागि कृषि शाखाबाट नियम, कार्यबिधि तयार गरी नगर कार्यपालीकाबाट स्विकृत गराउनु पर्ने छ ।
- (क) स्थानिय रैथाने बालीहरुको सूचि तयार, संरक्षण तथा प्रवर्द्धन
- (ख) कृषि उत्पादन तथा प्रशोधन सम्बन्धि प्रविधि संरक्षण तथा हस्तान्तरण
- (ग) श्रोतकेन्द्रहरुको विकास र व्यवस्थापन

१०. पुरस्कार/ प्रोत्साहन

- (१) कृषि पेशालाई प्रोत्साहन गर्न यस पेशामा संलग्न कृषि उद्देगी तथा कृषि प्रविधिकलाई आवश्यकता अनुसार पुरस्कृत गर्ने कार्यक्रम हने छ ।
 - (२) उप दफा (१) बमोजीमको पुरस्कारको लागि कृषि शाखाले कार्यबिधि तयार गरी नगर कार्यपालिका बाट स्वीकृत गर्नु पर्ने छ ।
 - (३) उप दफा (२) बमोजीम पुरस्कृत हुन सम्भाव्य कृषि प्राविधिक र कृषक कृषि शाखाले नगर कार्यपालिकाबाट स्वीकृत गराउनु पर्छ ।
- (क) उत्कृष्ट रास्ट्रपति कृषक पुरस्कार
 - (ख) उत्कृष्ट कृषक, समुहसहकी//फार्म/कम्पनी
 - (ग) उत्कृष्ट कृषि प्राविधिक
 - (घ) कृषि सेवा प्रवाह गर्ने उत्कृष्ट निकाय

११. आर्थिक विश्लेषण तथा तथ्याङ्क व्यवस्थापन

- (१) नगर क्षेत्रमा दिगो कृषि बिकासको लागि निम्नानुसारको तथ्याङ्क संकलन गरी व्यवस्थापन गर्ने छ ।
 - (२) उप दफा (१) बमोजीमको तथ्याङ्क संकलनको लागि शाखाले नगर कार्यपालिकाबाट बार्षिक कार्यक्रम बजेट स्वीकृत गर्ने छ ।
 - (३) उप दफा (१) बमोजीमको तथ्याङ्क संकलन गर्न बिशेषज्ञ सेवा आवश्यकता भएमा करारनामा गरी शाखाले सेवा लिन सक्ने छ ।
- (क)वार्षिक कार्यक्रम तथा तथ्याङ्क पुस्तिका प्रकाशन
 - (ख)उन्नत प्रविधि पुस्तक प्रकाशन
 - (ग) बाली उत्पादन अनुमान (क्रपकटिङ्ग)

- (घ) बाली उत्पादनको लाभलागत अध्ययन
(ङ) खेती गरीएको तथा बाझो जग्गाको तथ्याङ्क सङ्कलन र
बिश्लेषण विभिन्न
(च) कृषिजन्य बालीको मुल्य सङ्कलन तथा विश्लेषण
(छ) कृषि हाटबजार, कृषि उपज सङ्कलन केन्द्र तथा स्थानिय
थोक बजार पूर्वाधार स्थापना सम्भाव्यता अध्ययन
(ज) विभिन्न बालीहरूमा उत्पादनोपरान्त हुने क्षतिको अध्ययन
(झ) प्राकृतिक प्रकोपबाट भएको क्षतिको आकलन तथा तथ्याङ्क
व्यवस्थापन
(ञ) खाद्य सुरक्षाको अवस्था विश्लेषण
(ट) विषादी खपत तथ्याङ्क अध्यावधिक
(ठ) खेती योग्य भूमीको उर्वराशक्ती विश्लेषण

१२. अनुगमन/नियमन गर्ने

- (१) कृषि उत्पादन वस्तु तथा उपजको गुणस्तर नियन्त्रणको लागि
तेस्ता कृषि वस्तुको आवश्यकता अनुसार अनुगमन नियमन गर्ने छ ।
(२) उप दफा (१) अनुसारको अनुगमन नियमनको लागि शाखाले
सम्बन्धीतलाई पुर्व जानकारी गराउन बाध्य हुने छैन ।
(३) उप दफा (१) अनुसार अनुगमन नियमन गर्दा गुणस्तरहिन
देखिएमा गर्नु पर्ने दण्ड सजायको लागि शाखाले नियम र कार्यविधि
वनाई लागु गर्ने छ ।
(क) बिउ बिजन, रासायनिक मल, प्रांगारिक मल, माईक्रो
न्युट्रेन्ट, हर्मोन, विषादीको तथा अन्य कृषि सामाग्री विक्री
वितरणको अनुगमन/नियमन

- (ख) कृषक उद्दमी, कृषक संजाल, कृषक समूह, कृषि सहकारी तथा अन्य संस्था द्वारा संचालित कृषि बिकास कार्यक्रमहरूको अनुगमन नियमन
- (ग) क्वारेन्टाईन तथा विरुवा स्वस्थता प्रमाणपत्र
- (घ) कृषि उपज/कृषि उत्पादन सामाग्रीहरूको बजार, मूल्य तथा गुणस्तर

१३. अनुमती/सहमती लिन पर्ने :

(१) नगरक्षेत्रमा अन्य गौर सरकारी संस्थाले कृषि कार्यक्रम संचालन गर्न तथा निजि क्षेत्रबाट कृषि उत्पादन सामाग्री बिक्री बितरण गर्न शाखावाट अनुमती लिनु पर्ने छ ।

(क) गौर सरकारी संस्थाले नगर क्षेत्रमा कृषि कार्यक्रम संचालन गर्न नगरपालीकाबाट सहमती लिन पर्ने छ ।

(ख) बिउ बिजन, बिरुवा, रासायनिक मल, प्रांगारिक मल, माईक्रो न्युट्रेन्ट, हर्मोन, विषादी तथा अन्य कृषि सामाग्री विक्री बितरणको लागि नगरपालिकावाट अनुमती लिन पर्ने छ ।

परिच्छेद-४

विविध

१४. नियम बनाउने : (१) यस ऐनको कर्यान्वयन गर्नको लागि नगर कार्यपालीकाले कानून, नियमावली, निर्देशीका र कार्यबिधि बनाउने छ ।
१५. व्याख्या गर्ने : यस ऐनमा उल्लेख भएका कृषि प्रविधिक शव्दावलीको व्याख्या नगरपालिका कृषि शाखाले गर्ने छ ।

१६. सम्सोधन गर्न सक्ने : नगर सभाले यस ऐनको दफा सम्सोधन गर्न सक्ने छ ।
१७. प्रचलित कानून अनुसार हुने : यस ऐनमा उल्लेख गरीएका बाहेक अन्य प्रचलित कानून अनुसार हुने छ ।

आज्ञाले,
भीम प्रसाद तिवारी
प्रमुख प्रशासकिय अधिकृत